

פורקדן

הפורקדן נזכר במשנה פעם אחת בהקשר של דיני הכלאים, כצמח הדומה לטופח (כלאים א א). לא נזכר בתוספתא או בתלמודים.

הזיהויים

▪ מין מהסוג **טופח** (*Lathyrus sp.*) - סוג ממשפחת הקטניות, הקרוב לבקיה ולאפון. מינים שונים שלו - בר ותרבות - משמשים למאכל. כך אצל רובם המכריע של הפרשנים.¹

עיון

טופח

בירושלמי זוהה הפורקדן עם 'גילבונה' - שאינה מזוהה כשלעצמה, אך נראה כי היא מהווה חוליה אטימולוגית ראשונה, אשר בעקבותיה מזהים פרשנים שונים את 'פורקדן' עם 'גלבאן' הערבי - המזוהה עם אחד ממיני הטופח. הזיהוי של רנאה"י פ"א אינו ברור דיו.²

החוקרים מסכימים על זיהוי הפורקדן עם אחד ממיני הטופח, אלא שנחלקו באיזה מין מדובר: צ'יז'יק מזהה עם טופח ריסני (*Lathyrus blepharicarpus*),³ לעף מזהה, בדומה לערוך, עם טופח תרבותי (*L. sativus*)⁴ ופליקס - עם טופח החימצה (*L. cicera*).⁵ פלדמן מזהה באופן כללי עם מין טופח, מבלי לציין שם של מין מסוים.⁶

הערות:

1. ירושלמי (כלאים א ה"א, עמ' 145): גילבונה < לא מופיע במילונים. מסתבר כי קשור ב'גולבאן' המופיע אצל הפרשנים; רס"ג (עמ' 188 96): אלגלבאן < جلبان = *Lathyrus sp.* (ע"ע 'טופח', הע' 1 [בפירוש דברי פיה"ג]); רש"ג (עמ' 175, ש' 12): אלגלבאן < לעיל רס"ג; רנאה"י (עמ' 29): אללובאן < لبان הוא שמם של מספר מינים שלא מתאימים להקשר (עיסא, עמ' 32, מס' 4; עמ' 88, מס' 12; עמ' 178, מס' 2). סביר כי 'לובאן' הוא שיבוש של 'גולבאן' - עיין לעיל רס"ג; זרעים גניזה א (אוק.): גולבאן < לעיל רס"ג רמב"ם (כלאים א א עמ' קסז): אלג'לבאן [וכך אצל תנה"י (עמ' 490, ערך 'פרקדן') ואצל אלג'אמע (עמ' 106, ערך 'פרקדן')] < לעיל רס"ג; כפופ"פ (עמ' תשמא): אלגולבאן < לעיל רס"ג; כפופ"פ ל"ע (עמ' תשמד): אלגולבאן < לעיל רס"ג; ערוך (ח"ו עמ' 301, ערך 'פול'): פורקדן גילבונא ובטיית ציצ"רקלי גולבאן... פרקדן פיס"י מין לבן < "פורקדן גילבונא" - ציטוט מהירושלמי. *Cicercula* (איטלקית)=*Lathyrus sativus* (=טופח תרבותי); 'פיס"י" - פליקס טוען לשיבוש בדברי הערוך, וכי זיהוי זה צריך להיות מוחלף עם זיהוי 'ספיר': ציצרק"לא מין שחור (וע"ע 'ספיר' ובהערות שם); ריבמ"ץ (עמ' עו בשם הערוך): פיס"י מין לבן < עיין לעיל ערוך, שצריך לגרוס: "ציצירקלי מין שחור"; רע"ב (כלאים א א): רמב"ם פירש שהוא זרע דק שקורין לו בערבי גילבאן.
2. רנאה"י פ"א (עמ' 31): אלר'צ'אן < לא מופיע במילונים. אצל ווד מופיע *Ormocarpum yemenense*, מין קטנית בר, אנדמי לדרום חצי האי ערב, הנקרא בתימן raĒdh (ככל הנראה- رخص). צמח זה לא נזכר שם כגידול חקלאי או כבעל שימושים (ווד, תימן, עמ' 154).
3. צי"ז"ק, אוצר, עמ' 823.
4. לעף, פלורה, II, עמ' 437 - ההפניה אצל פליקס, כלאים, עמ' 37 הערה 47.
5. פליקס, כלאים, עמ' 39-40.
6. פלדמן, משנה, עמ' 85.